

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Факультет фізичного виховання

Кафедра педагогіки і психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри педагогіки і психології

_____ Л.Л.Андрюшина

_____ 2019 р.

Р о б о ч а   п р о г р а м а   н а в ч а л ь н о ї   д и с ц и п л і н и

Основи педагогічної майстерності (ОПМ)

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Бакалавр

(ступень вищої освіти)

галузь знань

01 Освіта/Педагогіка

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність

014 Середня освіта

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація

014.11 Фізична культура

(назва спеціалізації/ освітня програма)

факультет

фізичного виховання

(назва факультету)

вид дисципліни

за вибором

(обов'язкова / за вибором)

Робоча програма навчальної дисципліни – «Основи педагогічної майстерності» для здобувачів ступеню вищої освіти Бакалавр, галузі знань - 01 – «Освіта/педагогіка», спеціальності 014-«Середня освіта».

Розробники:

Андрюшина Л.Л., завідувач кафедри педагогіки і психології, професор, к.б.н.
Гусаренко М.Ю., старший викладач кафедри педагогіки і психології
Валах Ю.В., викладач кафедри педагогіки і психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки і психології, факультету фізичного виховання, Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Протокол № 1 від "27" серпня 2019 року

Завідувач кафедри _____ Л.Л. Андрюшина

27 серпня 2019 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 – «Освіта/педагогіка» (шифр і назва)	за вибором	
	Спеціальність <u>014 Середня освіта</u> (шифр і назва)		
Модулів – 3	Спеціалізація: 014.11 Фізична культура	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		3-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ немає _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		5-й	7-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 56 (д/в); 18 (з/в) самостійної роботи студента – 34 (д/в); 72 (з/в)	СВО: «Бакалавр»	28 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	8 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		34 год.	72 год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: В процесі вивчення курсу студенти повинні оволодіти педагогічними поняттями, знаннями основних закономірностей педагогічного процесу, основними ідеями в педагогіці, формами та методами, формами та методами навчання і виховання, а також познайомитись з розвитком теорії та практики освіти, навчання, виховання зростаючого покоління з найдавніших часів.

Завдання:

- розкрити зміст діяльності викладача (сучасні зарубіжні та вітчизняні дослідження);
- показати можливості та перспективи професійного становлення і росту викладача у контексті реалізації принципу безперервності освіти;
- сформулювати у студентів професійні компетенції викладача;
- надавати можливість у самовизначенні студентів у світі професійної культури, розвивати у них систему професійних цінностей викладача.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: Студенти повинні знати загальні характеристики професійної діяльності викладача; загальні основи педагогічної культури, характеристики професійної діяльності викладача; розрізняти поняття професіоналізм, майстерність, компетентність викладача; знати естетичні аспекти професійної діяльності; знати загальні принципи педагогічної майстерності викладача.

вміти: Використовувати теоретичні знання, які студент отримує на лекціях. Володіти характеристиками професійної діяльності викладача і використовувати їх у практичній діяльності. Вміти користуватися педагогічним професіоналізмом, майстерністю і компетентністю викладача у своїй професійній діяльності. Володіти аспектами професійної діяльності викладача.

Загальні компетентності (ЗК)

- Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
- Здатність працювати як автономно, так і в команді.
- Здатність планувати та управляти часом.
- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- Здатність користуватися сучасними інформаційними і комунікаційними технологіями.
- Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети, володіння навичками міжособистісної взаємодії.
- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, а також приймати обґрунтовані рішення.

Фахові компетентності (ФК)

- Здатність забезпечувати формування фізичної культури особистості.
- Здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, у т.ч. за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного та особистісного розвитку.
- Здатність використовувати компетентнісний підхід у фізичному вихованні учнів закладів загальної середньої освіти.
- Здатність задовольняти особистісні потреби дитини в процесі фізкультурної діяльності та досягти індивідуалізації навчання.
- Здатність аналізувати прояви психіки людини під час занять фізичною культурою і спортом.
- Здатність до безперервного професійного розвитку.

Передумови для вивчення дисципліни (перелік дисциплін, вивчених раніше): педагогіка, психологія та психологія особистості, психологія та психологія фізичної культури та спорту, загальна та спортивна фізіологія людини.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні положення педагогічної майстерності та її складові

Тема 1. Педагогічна майстерність і її значення. Поняття про педагогічні здібності. Предмета та задачі курсу «педагогічна майстерність». Педагогічна діяльність та її специфіка. Шляхи становлення педагогічної майстерності.

Тема 2. Педагогічний такт вчителя. Основні поняття: такт, педагогічний такт, тактика. Основні ознаки педагогічного такту. Умови оволодіння педагогічним тактом.

Тема 3. Педагогічна техніка як інструмент педагогічної майстерності. Поняття про педагогічну техніку. Компоненти педагогічної техніки. Знання та вміння, які необхідні для оволодіння педагогічною технікою. Управління емоційним станом викладача.

Тема 4. Культура мови як один з головних компонентів педагогічної майстерності. Мова та комунікативна поведінка вчителя. Стилі мови. Форми та комунікативні якості педагогічної мови. Функції педагогічної мови.

Змістовий модуль 2. Майстерність педагогічної взаємодії

Тема 5. Особливості структури особистості сучасного викладача фізичної культури. Авторитет вчителя. Вміння вчителя фізичної культури: конструктивні, організаційні, комунікативні, гностичні, рухові. Професійно-важливі якості вчителя фізичної культури: світогляд, моральні, комунікативні, вольові, інтелектуальні, психомоторні. Компоненти із яких складається авторитет вчителя фізичної культури. Критерії ефективності діяльності вчителя фізичної культури.

Тема 6. Фактори ефективного педагогічного спілкування. Поняття педагогічного спілкування. Спілкування як механізм взаємодії людей. Функції та структура педагогічного спілкування. Стилі спілкування. Правила спілкування.

Тема 7. Розвиток комунікативних здібностей педагога. Комунікативні якості педагога. Засоби підвищення комунікативності педагога. Поняття про педагогічні здібності. Види та формування педагогічних здібностей. Педагогічне мистецтво.

Тема 8. Встановлення взаєморозуміння між вчителем та учнем. Сутність взаєморозуміння та етапи його встановлення. Сприйняття партнера по спілкуванню та перше враження про нього. Вивчення та розуміння учня. Забезпечення себе партнером по спілкуванню. Зближення позицій та підтримка взаєморозуміння.

Тема 9. Оцінка як форма впливу вчителя на учня. Критерії педагогічної оцінки. Види педагогічних оцінок. Вплив педагогічної оцінки на мотивацію учня та її авторитет серед однолітків. Шкільна тривожність як результат негативної педагогічної оцінки. Типові помилки вчителів при оцінюванні учнів. Рекомендації вчителю під час оцінювання учнів.

Змістовий модуль 3. Стратегія поведінки вчителя у складних педагогічних ситуаціях

Тема 10. Імідж людини. Що таке імідж. Чи потрібно працювати над своїм іміджем. Правила повсякденного етикету: невербальне спілкування, жестикуляція, міміка.

Тема 11. Створення позитивного іміджу викладача. Види іміджу. Прийоми створення сприятливого враження. Значення одягу у формуванні іміджу.

Тема 12. Актуальність проблеми стратегії поведінки вчителя. Умови, що провокують суперечності в шкільному житті. Складна педагогічна ситуація та її характеристики. Конфліктна ситуація в імперативній і гуманістичній педагогіці. Педагогіка ненасилля.

Тема 13. Поняття педагогічного конфлікту та його складових. Основні конфліктологічні поняття. Специфіка педагогічних конфліктів. Детермінанти конфлікту. Форми конфліктної поведінки школярів. Особливості конфліктної поведінки вчителя. Профілактика конфліктів у педагогічній взаємодії.

Тема 14. Стратегія поведінки вчителя в конфліктній ситуації. Реакція вчителя на проблеми як основа класифікації стратегій його поведінки у конфлікті. Характеристика стратегій поведінки вчителя. Тактика вчителя в стратегії співробітництва.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Загальні положення педагогічної майстерності та її складові												
Тема 1. Педагогічна майстерність і його значення. Поняття о педагогічних здібностях.	30	2	2				30	2				
Тема 2. Педагогічний такт вчителя.		2	2									
Тема 3. Педагогічна техніка як інструмент педагогічної майстерності.		2	2					2	2			
Тема 4. Культура мови як один з головних компонентів педагогічної майстерності.		2	2						2			
Разом за змістовим модулем - 30		8	8			14		4	4			22
Змістовий модуль 2. Майстерність педагогічної взаємодії												
Тема 5. Особливості структури особистості викладача фізичної культури. Авторитет вчителя.	30	2	2				30					
Тема 6. Фактори ефективного педагогічного спілкування.		2	2									
Тема 7. Розвиток комунікативних здібностей педагога.		2	2					2				
Тема 8. Встановлення взаєморозуміння між вчителем та учнем.		2	2						1			
Тема 9. Оцінка як форма впливу вчителя на учня.		2	2						1			
Разом за змістовим модулем - 30		10	10			10		2	2			10
Змістовий модуль 3. Стратегія поведінки вчителя у складних педагогічних ситуаціях												
Тема 10. Імідж людини.	30	2	2				30	1				
Тема 11. Створення позитивного іміджу викладача.		2	2					1				
Тема 12. Актуальність проблеми стратегія поведінки вчителя.		2	2									
Тема 13. Поняття педагогічного конфлікту та його складових.		2	2					1				
Тема 14. Стратегія поведінки вчителя в конфліктній ситуації.		2	2						1	2		
Разом за змістовим модулем - 30		10	10			10		4	2			40
Усього годин:	90	28	28			34		10	8			72

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
Змістовий модуль 1. Загальні положення педагогічної майстерності та її складові			
1.	Тема 1. Вимоги до особистості сучасного викладача.	2	2
2.	Тема 2. Переконавання і навіювання у педагогічному процесі	2	
3.	Тема 3. Педагогічна техніка.	2	1
4.	Тема 4. Професійно-педагогічна культура і культура мови викладача.	2	1
Змістовий модуль 2. Майстерність педагогічної взаємодії			
5.	Тема 5. Діалогічна природа спілкування викладача і учнів.	2	
6.	Тема 6. Стили педагогічного спілкування.	2	1
7.	Тема 7. Індивідуальний стиль діяльності викладача.	2	
8.	Тема 8. Критерії окремих професійно значущих якостей вчителя	2	
9.	Тема 9. Психологічні типи вчителів і їх вплив на педагогічну діяльність.	2	1
Змістовий модуль 3. Стратегія поведінки вчителя у складних педагогічних ситуаціях			
10.	Тема 10. Культура зовнішнього вигляду викладача..	2	
11.	Тема 11. Методи психолого-педагогічного вивчення вчителем фізичної культури особистості школяра.	2	1
12.	Тема 12. Форми впливу вчителя на учня	2	
13.	Тема 13. Майстерність управління педагогічними конфліктами	2	1
14.	Тема 14. Творчий підхід до розв'язання складних педагогічних ситуацій.	2	

6. Теми практичних занять (не передбачено)

7. Самостійна робота

№ теми	Назва теми	Кількість годин	
		д/в	з/в
Змістовий модуль 1. Загальні положення педагогічної майстерності та її складові			
1.	Індивідуальна робота (письмова): - труднощі у спілкування (та шляхи вирішення); - мій ідеал вчителя.	7	10
		7	12
Змістовий модуль 2. Майстерність педагогічної взаємодії			
2.	Індивідуальна робота (письмова): - пам'ятка молодому викладачу	10	10
Змістовий модуль 3. Стратегія поведінки вчителя у складних педагогічних ситуаціях			
3.	Індивідуальна робота (письмова): - Психолого-педагогічне вивчення особистості	10	40
	Разом	34	72

8. Методи навчання

1. Словесний метод.
2. Наочний метод.
3. Вивчення та аналіз прикладного матеріалу.
4. Аналіз та синтез інформації.
5. Поєднання логічного та історичного аналізу.
6. Функціонально-структурного аналізу.
7. Порівняння та зіставлення.

9. Методи контролю

1. Поточний контроль – відвідування занять, відповіді за темами, виконання самостійної роботи, написання модульної роботи за змістовним модулем.

2. Підсумковий контроль – залік.

Контроль з навчальної діяльності студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою результати якої оцінюються за 100-бальною шкалою.

Контрольні питання до змістового модулю № 1

1. Предмет і завдання педагогічної майстерності.
2. Специфіка педагогічної діяльності.
3. Гуманістична спрямованість особистості викладача.
4. Поняття педагогічної майстерності.
5. Критерії педагогічної майстерності.
6. Складові педагогічної майстерності.
7. Види педагогічних здібностей.
8. Поняття педагогічного такту.
9. Педагогічний такт на уроці.
10. Такт і тактика.
11. Умови оволодіння педагогічним тактом.
12. Комунікативні якості педагога.
13. Правила педагога.
14. Стрес і його профілактика у педагогічній діяльності.
15. Культура мови у професійній діяльності.
16. Форми та функції педагогічної мови.
17. Техніка мови.
18. Стилi мови.
19. Педагогічна техніка та її складові.
20. Типові помилки молодого викладача.

Контрольні питання до змістового модулю № 2

1. Поняття «стиль діяльності».
2. Які стилі діяльності можуть бути у вчителя фізичної культури.
3. Що таке стиль керівництва. Які стилі керівництва в педагогічній діяльності ви можете виділити.
4. Як сприймають учнів вчителі з різними стилями керівництва.
5. Які причини появи того або іншого стилю вчителя фізичної культури.

6. Що таке спілкування. Які специфічні риси спілкування відрізняють його від інших видів комунікацій.
7. Назвіть види спілкування.
8. Охарактеризуйте педагогічне спілкування за змістом і функціями.
9. Якими засобами користуються при спілкуванні.
10. Які зовнішні чинники обумовлюють ефективність спілкування.
11. Чи звертаєте ви увагу на формування у себе вміння спілкуватися. І в чому це полягає.
12. Фактори ефективного педагогічного спілкування.
13. Поняття та види авторитету.
14. Складові авторитету викладача.
15. Поняття індивідуального стилю викладача.
16. Характеристика стилів діяльності вчителя фізичної культури.
17. Психологічні бар'єри у педагогічній діяльності.
18. Шляхи формування оптимального стилю діяльності спортивного педагога.
19. Назвіть чотири типа особистого стилю педагогічної діяльності.
20. Що включає в себе поняття «авторитет вчителя фізичного виховання».

Контрольні питання до змістового модулю № 3

1. Поняття іміджу.
2. Елементи невербального спілкування.
3. Складові позитивного іміджу викладача.
4. Види іміджу.
5. Засоби створення сприятливого враження.
6. Значення одягу в формуванні іміджу.
7. Умови, що провокують суперечності в педагогічному процесі.
8. Характеристика складної педагогічної ситуації.
9. Форми впливу вчителя на учня.
10. Специфіка педагогічних конфліктів.
11. Типологія ненасилля.
12. Форми конфліктної поведінки школярів.
13. Особливості конфліктної поведінки викладача.
14. Профілактика конфліктів у педагогічній взаємодії.
15. Характеристика стратегій поведінки вчителя в конфлікті.
16. Типологія конфлікту.
17. Структура конфлікту.
18. Шляхи виходу з конфлікту у педагогічній діяльності.
19. Шляхи запобігання конфліктних ситуацій.
20. Шкідливість маніпулювання у педагогічному процесі.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота			Підс. сем. контр (залік)	Сум.
ЗМ 1 30 год.	ЗМ 2 30 год.	ЗМ 3 30 год.		
T1-T4	T5-T9	T10-T14		
60-100	60-100	60-100	60-100	До 100 б.

Загальна схема оцінювання здійснюється згідно

Відповідність критеріїв оцінки за певною дисципліною критеріям оцінки згідно Положення	
Вид та форма контролю	Максимальний показник за вид контролю та конкретну форму контролю, бал
ЗМ 1 Письмові роботи: - труднощі у спілкування (та шляхи вирішення) - мій ідеал вчителя Опитування	10-20 10-20 40-60
ЗМ 2 Письмова робота: - пам'ятка молодому викладачу Опитування	20-40 40-60
ЗМ 3 Письмова робота: - психолого-педагогічне вивчення особистості Опитування	20-40 40-60

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Презентації лекцій.
2. Рекомендована література.
3. Методичні матеріали.

12. Рекомендована література

Базова

1. Андриади И.П. Основы педагогического мастерства. – М.: Академия, 2002.
2. Антология гуманной педагогики. - М., 1998.
3. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. – М., 2003.
4. Амонашвили Ш.А. Школа жизни. – М., 1999.
5. Ахматов А.Ф. Педагогика гуманизма. – М., 2002.
6. Битянова М.Р. Культура самосовершенствования преподавателя. – М., 2004.
7. Борисова С.Г. Молодой учитель: Труд, быт, творчество. – М., 2003.
8. Булатова О.С. Педагогический артистизм. – М.: Академия, 2001.
9. Вершловский С.Г. Учитель о себе и о профессии. – С.-Пб., 1999.
10. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – М, 1998.
11. Коджаспирова Г.М. История и философия образования в таблицах и схемах. – М., 2002.
12. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь. – М., 2003.
13. Маркова А.К. Психология труда учителя. – М., 1999.
14. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. – М., 2003.
15. Мудрик А.В. Учитель: Мастерство и вдохновение. – М., 2001.
16. Основы педагогического мастерства/ Под ред. И.А. Зязюна. – М., 1999.
17. Профессиональная культура учителя/ Под ред. В.А. Слостенина. – М., 1993.
18. Слостенин В.А., Исаев И.Ф. Педагогика: Учеб.пособие для студентов педагогических учебных заведений. – М., 2003.
19. Шевченко Л.Л. Педагогическое творчество. – М., 2005.
20. Шиянов Е.Н. Гуманизация образования и профессиональной подготовки учителя. – М., 2001.

Допоміжна

1. Алексин А. школа – прежде всего учитель. – М., 2003.
2. Аминов Н.А. Диагностика педагогических способностей. - М.,1997.
3. Андриади И.П. Стиль как форма отношений педагога с учениками. - М.,1993.
4. Барабанщиков А.В. Проблемы педагогической культуры. - М.,1990.
5. Бондаренко С.М. Урок – творчество учителя. - М., 1999.
6. Брагина Г.В. Мастерство учителя на уроке. - М., 1992.
7. Гаджиева Н.М. Основы самосовершенствования . - М., 1998.
8. Елканов С.Б. Профессиональное самовоспитание учителя. - М., 1998.
9. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – Ростов-на-Дону,1997.
10. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество. – М., 1990.
11. Мудрик А.В. Учитель: мастерство и вдохновение. – М., 1998.
12. Профессия – учитель. Беседы с молодыми учителями. – М., 1997.
13. Симоненко Ю.А. Искусство разбираться в себе и других. – М., 1990.
14. Скульский Р.П. Учиться быть учителем. – М., 2001.
15. Тренинг: учитель и проблемы дисциплины. – М., 2001.
16. Фридман Л.М. Изучение личности учащегося и ученического коллектива. – М., 1999.
17. Шевченко Л.Л. Практическая педагогическая этика. - М., 2003.
18. Специфика работы учителя физической культуры: метод. указ. для студ. дневной и заочной форм обучения, студентов-иностранцев: М.Ю.Гусаренко, Ю.В. Валах, В.В. Шуба. – Днепропетровск, 2011. – 50.
19. Педагогическое мастерство: Л.Л. Андриюшина, М.Ю.Гусаренко, Т.Г. Кожедуб. – Днепропетровск, 2014. – 74.
20. Стратегія поведінки вчителя у складних педагогічних ситуаціях: М.Ю.Гусаренко, Ю.В. Валах. – Дніпро, 2017. – 74.

21. Зміст і організація виховної роботи в період педагогічної практики/ 2-е видання,
переведене, доповнене. Андрюшина Л.Л., Гусаренко М.Ю., Валах Ю.В.-- Дніпро 2019. –36с.

13. Інформаційні ресурси

<http://pidruchniki.ws/>
<http://www.osvitaua.com/>
<http://www.intellect-invest.org.ua/>
<http://mp2.uomo.edu.ua/>

Професор	Л.Л. Андрюшина
Ст. викладач	М.Ю. Гусаренко
Викладач	Ю.В. Валах
Завідувач кафедри	Л.Л. Андрюшина